

Kas me teame, kuidas valmistada ette head õpetajad?

Eve Eisenschmidt

Tallinna Ülikooli arendusprorektor, kasvatusteadlane

Keegi ei kahtle, et õpetaja kutse atraktiivsemaks muutumine ja õpetajaharidus vajavad muutusi ja üsna jõulisi. Haridus- ja Teadusministeerium on ette valmistanud muudatused õpetajate palgatõusuks, mis on kindlasti üks eeldus, et meil oleks õpetajakoolitusse astuvaid noori. Kuid noortega vesteldes räägitakse karjäärivalikuid kaaludes pigem õpetaja väga pingelisest tööst, kui madalast palgast. Õpetajakoolitusele heidetakse ette, et see ei vasta reaalse õpetajatöö vajadustele, on teoreetiline ja elukauge. Probleemid on teadvustatud nii õpetajaid ettevalmistavates ülikoolides ja ka ühiskonnas laiemalt, kuid praktikas muutuste tegemine on siiski vaevaline.

Protsess on oluline

Õpetajate ettevalmistuses saavutame muudatuse, kui sarnaselt üldharidusele pöörame põhitähelepanu protsessile ja õppija vajadustele, mitte ei püüa kõikehõlmavalt õpetada „ära” kõike, mida arvame tulevasel õpetajal töös vaja minevat. Miks me alahindame õpetajaks õppijaid ja ei usu, et nad suudavad ka iseseisvalt õppida ja oma teadmisi täiendada vastavalt esilekerkivatele vajadustele? Tegelikult on palju olulisem muuta juba väljakujunenud arusaamu õpetajatööst, sest tulevane õpetaja, erinevalt paljudest teistest elukutsetest, on vähemalt 12 aastat vaadelnud oma õpetajate tööd ja seega saanud ettekujutuse õpetamisest. Õpetajahariduses tekib iga päev ka vajadus lisada õppekavasse uusi teemasid seoses teadusavastustega, muutustega ühiskonnas, digimaailma ja tehnoloogia arenguga. Samas on meil raske murda traditsioonilise õpetajakoolituse mudelit, kus erialastele teadmistele järgnevad pedagoogilised õpingud ja siis praktika. Õppekava paisub, kiht-kihilt lisandub uusi teemasid, kuid aega nende käsitlemiseks on ikka sama palju. Tulemuseks on pealiskaudsus, st tulevane õpetaja on üht-teist kuulnud, kuid selle praktikas katsetamiseks ja kogemusest õppimiseks on aega vähe olnud.

Õpetajate ettevalmistuses on esmatähtis protsessi kvaliteet. Õpetajakoolituse põhimärksõnad on kogemine ja katsetamine, analüüsimine ja seostamine, uurimine ja arendamine. Õppimine muutub tähenduslikuks, kui meil on endal temaga seoses kogemus. Näiteks algajale õpetajale on üks enim väljakutset pakkuv teema õpilaste õpimotivatsiooni hoidmine. Kui üliõpilane on

ise õppeprotsessis sellega kokku puutunud, analüüsinud oma kogemust, siis omandab näiteks ka pedagoogilise psühholoogia teemade käsitlemine palju sügavama tähenduse. Järgmise sammuna tekib soov ise uurida ja katsetada erinevaid meetodeid õpilaste õpimotivatsiooni hoidmisel ning arendada oma õpetamisoskusi. Sellise tsükliga valmistame ette õpetajaid, kes tulevikus ei oota valmis retsepte, vaid on valmis ise uusi õppematerjale looma ja kooliarenduses osalema.

Mitte ainult ülikoolide mure

Õpetajakoolitus ei saa olla ainult ülikoolide mure. Mitmed üldhariduskoolid on ammu mõistnud, et nende panus on hädavajalik ja nad kohandavad oma õppetegevust vastavalt üliõpilaste praktikatele. Kuid tihe praktika ja teooria sidumine eeldab veelgi laiemat vastutuse jagamist. Tegevõpetajatest saavad õpetajakoolituse õppejõud, sest just nemad peavad tudengitele esmaste oskuste omandamisel juhendajaks olema. See ei tähenda tingimata ülikoolide harjutuskoole, mille mudel meil 70ndatel näiteks toimis, vaid iseseisvaid ja parima juhtimispraktikaga koole, kus on loodud tingimused ka üliõpilaste ja õppejõudude koostööks. Näiteks on mitmes riigis rakendatud mudelit, kus ülikoolide õppejõud käivad abis koolides, kus õpib suurem kontsentratsioon õpiraskustega õpilasi. Testitakse uusi õpetamisvõtteid ja luuakse uusi õppematerjale. Nii muutuvad õppejõud on mudeliks, eeskujuks – õppejõud õpetab seda, mida ise oskab ka rakendada. Kuid tihe koolide ja ülikoolide koostöö eeldab laiemat vastutuse jagamist ja ka täiendavaid ressursse. Praktikakoolides peaks õpetajad kogema parimat juhtimispraktikat, kus on loodud tingimused ka üliõpilaste ja õppejõudude koostööks.

Õpetajakoolitusse pürgijad

Olukorras, kus õpetajakoolitus ei ole Eestis noorte hulgas populaarne on põhiküsimuseks, kuidas leida uusi võimalusi õpetajate järelkasvu koolitamiseks. Õpetajate palgatõus on üks eeldus, et meil oleks õpetajakoolitusse astuvaid noori, kuid õpetaja väga pingeline töö hirmutab ka juba õpetajaks õppijaid koolist eemale.

Õpetajaamet on üks neid, kus elukogemus, eelkõige enda laste kasvatamise läbi, ja sotsiaalne küpsus tulevad kindlasti kasuks. Uuringud näitavad, et kuni 30-aastased õpetajad tajuvad õpilasi pahatahtlike ja kiuslikemana, ei tajuta õpilaste käitumise tegelikke motiive. Isiklike laste kasvatamise kaudu õpime olema kannatlikumad, mõistma lapse arengut ja tema vajadusi. Ka noorte õpetajate töölt lahkumise probleemid on suurel määral seotud suure emotsionaalse

pingega, sh raskustega klassis töörahu hoidmisega, vanemate kolleegide ja lastevanematega kontakti saamisega.

Ühiskonnas on hakanud tekkima trend, et inimene töötab ühes eluvaldkonnas 10–15 aastat ja siis soovitakse elus veel midagi teha, valitakse teine valdkond ja õpitakse uus amet. Õpetajaametit kui teist elukutset on edukalt rakendatud näiteks Inglismaal ja Hollandis, kus on selleks puhuks koostatud ka vastavad ettevalmistusprogrammid. Õpe on praktikaga tihedalt seotud ja võimaldab õpinguid kujundada rohkem individuaalsetest vajadustest lähtuvalt, st õpitakse ikka seda, mis vajaka on, mitte kohustuslikku menüüd läbides. Põhirõhk on õppimisel läbi praktika. Ka Eestis ei ole see sugugi päris uus lähenemine, eelkõige nn kaugõppesse on ikka tulnud elukogemusega inimesi. Üks õpetajahariduse tugevdamise võimalus on luua ettevalmistusprogrammid varasema hariduse ja töökogemusega inimestele, mis kindlasti mitmekesistab ja rikastab õpetajaskonda. Niiõelda 30+ eagrupi õpetajaks õppimisel saame ressursina kaasata nende elukogemust, mida ei saa ühegi ainekursuse raames ülikoolist omandada.

Ja pikema sammuga edasi....

Muuta midagi, mida oleme harjunud aastaid tegema, on ebamugav. Peame loobuma juba väljakujunenud käitumismustritest ja on selge, et muudatused toovad kaasa ebamäärasust. Ülikoolides on tänaseks päevaks tekkinud olukord, kus ollakse valmis ebamugavustega jõudu katsuma. Loodame, et hoovõturada pole liiga pikk.